

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-31>

УДК 811.111

Ткачик О.В., Шеремета К.Б.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

АМЕРИКАНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню лінгвістичних способів формування гендерної ідентичності в американській дитячій літературі XIX століття. Також розглядаються та розмежовуються поняття: «гендерна роль» та «гендерна ідентичність», «гендерні стереотипи», «андроцентричність» у лінгвістиці їх основні прояви та способи вираження. До того ж, застосовуючи методи корпусної лінгвістики, зокрема програму для підрахунку частотності використання слів – AntConc, здійснено аналіз гендерно-маркованої лексики та колокатів та кластерів, що з нею сполучається в текстах повісті Марка Твена «Пригоди Тома Соєра» українською та англійською мовами. Також встановлено особливості функціонування таких слів, що дало можливість описати гендерну ідентичність, гендерні стереотипи персонажів та окреслити представлені у творі гендерні ролі.

Ключові слова: гендер, гендерна роль, гендерна ідентичність, гендерно-маркована лексика, корпусна лінгвістика, американська дитяча література, Марк Твен.

Tkachyk Olena, Sheremeta Kateryna

National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

AMERICAN CHILDREN'S LITERATURE AS A SOURCE OF GENDER IDENTITY FORMATION

Summary. The article is concerned with the study of linguistic ways of forming gender identity and gender roles and stereotypes in American children's literature of the nineteenth century where Children's literature is an extremely complex and multifaceted phenomenon that affects all areas of life of a child, shapes his or her outlook and understanding of the world around them. The concepts of gender role and gender identity, androcentricity, stereotypes in Linguistics, their main manifestations and ways of expression and interpretation in the language are also considered in the article. There is also included analysis of stereotypical representations of male and female characters in the selected text. Moreover, they are compared quantitatively by the number of tokens in English and Ukrainian texts. In addition, the use of corpus linguistics methods provides a convenient way to investigate language units in large corpora of the texts. In addition, having applied Corpus Linguistics methods including the program for calculating and counting the frequency or concordance of words usage – AntConc, the text of Mark Twain's story «The Adventures of Tom Sawyer» was analyzed in Ukrainian and English, and identified features of functioning of gender-marked lexis (nouns, pronouns, adjectives and verbs) which made it possible to describe gender and gender identity and outline the gender roles of characters that are represented in the work. The usage of Corpus Linguistics methods provides a convenient way to investigate language units in large corpora of texts. The information obtained from the Corpus analysis not only helps to formulate qualitatively new conclusions about the language, but also outlines such areas of research. Additionally, the main features of this program are described here. The analysis provided it possible to carry out the characteristics of the text by the usage of appropriate language. Also, the conducted research of clusters which are combined with the selected gender-marked lexis can help to find out the most frequent word combinations, clusters, collocations that are illustrated by tables and screenshots from selected program.

Keywords: gender, gender role, gender identity, gender-specific lexis, corpus linguistics, American children literature.

Постановка проблеми. Бажання висвітлити окремі аспекти формування та особливості відображення гендерної ідентичності змушує лінгвістів звернутися до нового матеріалу та використовувати нові методи дослідження. Саме корпусна лінгвістика і стає потужним і зручним засобом в отриманні точних і об'єктивних результатів. Використовуючи програму AntConc, було проаналізовано текст повісті Марка Твена «Пригоди Тома Соєра» українською та англійською мовами. Дослідження мовної представленості персонажів, а також їх мовленнєвої діяльності у творі здійснюється на основі їх гендерної приналежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні питання гендеру та гендерної ідентичності були висвітлені такими науковцями як Ю.А. Алексеева, Г.Е. Крейдлін, М. Маєр-

чик, Л. Ставицька, Т.М. Мельник, Т.Ф. Осіпова, З.В. Шевченко та ін.

Також гендерній проблематиці в мовознавстві, гендерному підходу в аналізі мовних явищ присвячена велика кількість праць зарубіжних дослідників: М. Талбот, Ж. Лакан, Ю. Крістева, Р. Лакоф, Д. Камерон.

В науці існує декілька підходів щодо тлумачення понять «гендер» та «гендерна ідентичність», до того ж співвідношення цих понять із такими термінами як «стать», «рід», «класова приналежність», «фемінність», «маскулінність» є також неоднозначним.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Характеристики гендерних ролей та засоби формування гендерної ідентичності у текстах американської дитячої літератури є малодослідженими у вітчизняній лінгвістиці.

Особливості відображення статей лінгвістичними засобами в першу чергу можна спостерігати, досліджуючи гендерно-марковану лексику.

Використання методів корпусної лінгвістики дозволяє зручним способом проводити дослідження одиниць мови у великих за об'ємом корпусах текстів. У тексті, як формі існування мови існує лише те, що передбачено системою мови, і корпусна лінгвістика розглядає текст як засіб виявлення специфіки функціонування мовних елементів. Це чітко окреслює дослідницьку програму корпусної лінгвістики, яка, будучи емпіричною дисципліною, покладається лише на реальне, живе використання мови, вивчає особливості продукування мови людиною, і цим суттєво відрізняється від методів, які спираються на штучно створені приклади чи інтроспекцію.

Дуже швидко, лише за декілька секунд, можна здійснити пошук у багатомільйонних масивах текстів (лінгвістичних корпусах), робити конкорданс (знаходити ключове слово в контексті) та отримувати дані про частоту використання слів, лексем, граматичних категорій, синтаксичних конструкцій, кількість повторів слова в контексті у різні хронологічні періоди, діставати інформацію про лексичну та граматичну сполучуваність та багато іншого. Створення емпіричної бази дослідження таким чином мінімізує зусилля і час на збирання даних.

Інформація, отримана в результаті корпусного аналізу, не тільки сприяє формулюванню якісно нових висновків про мову, але й окреслює такі напрями досліджень, які до появи корпусів не привертала особливої уваги науковців.

Корпусна лінгвістика дозволяє науковцям підтвердити або спростувати гіпотези щодо функціонування мови. Отримуючи результати в основному від «справжнього» мовного матеріалу, а не розраховуючи на мовну інтуїцію та інтроспекцію, корпусні дослідження дають можливість позбутися суб'єктивності дослідника і наблизитися до об'єктивного вивчення мови.

Лінгвісти Т. МакЕнері, Е. Вільсон, Р. Ксіао називають корпусну лінгвістику не окремою галуззю лінгвістики, а методологією дослідження мовного матеріалу [1, с. 1–6]. На противагу таким традиційним галузям лінгвістики, як фонетика, синтаксис, семантика чи граматики, кожна з яких досліджує окремий аспект мовної системи, корпусна лінгвістика не обмежується вивченням одного аспекту мовного використання, а може фокусуватися на одиницях будь-якого мовного рівня. Наприклад, лексичні чи синтаксичні явища можливо дослідити як із застосуванням корпусних методик, так і без них, тобто існують корпусні і некорпусні дослідження лексики і синтаксису.

Мета статті. Головною метою цього дослідження є окреслення значення основних понять гендерних досліджень, таких як гендерна ідентичність, гендерні ролі та гендерні стереотипи; встановлення особливостей функціонування лінгвістичних засобів формування гендерної ідентичності, гендерних ролей та гендерних стереотипів в американській дитячій літературі на матеріалі повісті Марка Твена «Пригоди Тома Сойера» англійською та українською мовами.

Виклад основного матеріалу. Трансформація акцентів сучасного життя в умовах глобалізації,

вплив західних тенденцій та актуалізація індивідуальних особливостей зумовили потребу чіткіше сфокусуватися на таких поняттях як «гендер» та «гендерна ідентичність». Ці поняття пронизують усі сфери життя і їх тлумачення також залежить від таких факторів як культурно-економічний розвиток країни, встановлені правила поведінки представників різної статі, їх морально-етичні обов'язки, способи одностатевої та міжстатевої взаємодії тощо.

Спочатку термін «гендер» використовувався в лінгвістиці для позначення граматичної категорії «рід». У соціальні дослідження термін «гендер» був введений, щоб замінити домінуюче у суспільних науках поняття статі. Ідея розрізнення біологічної та соціальної статі висловлювалася ще у 1935 р. Маргарет Мід (Margaret Mead) у книзі «Стать і темперамент у трьох примітивних суспільствах». Але термін увійшов у широкий вжиток у західній науці (в 1970-х рр. (у вітчизняній науці – в 1990-х рр.) завдяки працям американського вченого Роберта Джессі Столлера (Robert Jesse Stoller). Він виступив на конгресі психоаналітиків у Стокгольмі з доповіддю про поняття соціостатевої, або, як він назвав її, гендерної самосвідомості, поклавши початок вивченню процесів гендерної ідентифікації та гендерної соціалізації. Р. Столлер вперше розділив та дав своє тлумачення поняттям «стать» та «гендер». Його концепція будувалася на розмежуванні біологічного і культурного: як зазначав Р. Столлер, вивчення статі є предметною галуззю біології та фізіології, проте аналіз гендеру може бути розглянутий як предметна галузь досліджень психологів і соціологів, аналізу культурно-історичних явищ [8, с. 148].

Останнім часом гендерний вимір у лінгвістиці привертає до себе ще більшу увагу в оцінці процесів суспільного функціонування та розвитку суспільства. Однією з домінуючих тенденцій лінгвістики ХХ століття стало розширення зв'язків лінгвістики з іншими науками та поява міждисциплінарних досліджень, пов'язаних, зокрема, з соціологією та психологією. Так, гендерологія зазнала змін як в рамках зрушень наукових парадигм (перехід від структуралізму до прагматики), так і в соціальній сфері. Так, в руслі гендерології та соціолінгвістики неабиякий інтерес привернула до себе книга відомого американського лінгвіста Дж. Лакоффа «Жінки, вогонь і небезпечні предмети» [5, с. 133], яка стала поштовхом для когнітивного напрямку гендерних досліджень у західній лінгвістиці. Книга є однією з фундаментальних праць, що поклала початок когнітивному напрямку в лінгвістиці загалом.

Нова, когнітивно-орієнтована теорія пізнання і мови будується на матеріалі критичного розгляду та узагальнення результатів надзвичайно широкого кола досліджень в різних науках, перш за все філософії, логіки, психології, антропології, біології, математики, фізики, досліджень в сфері штучного інтелекту і, звичайно, лінгвістики. Когнітивна лінгвістика є одним із основних напрямів антропоцентричної парадигми, яка, на думку В.А. Маслової, переключає інтереси дослідника з об'єкта на суб'єкт пізнання, тобто людина аналізується в мові й мова в людині [6, с. 1].

Гендер трактується як певний феномен, який формується під впливом поєднання соціально-пси-

хологічних факторів та культурних установок, які впливають на поведінку та мову кожної людини.

Мова як об'єктивно існуюче суспільне явище неупереджено відображає співвідношення гендерних ролей та виводить на поняття «гендерна нерівність». **Андроцентризм** як дзеркало соціальної гендерної нерівності, відображеної у мові, формувався протягом всього часу існування нації. Одним з перших, хто встановив цей взаємозв'язок, був І.О. Бодуен де Куртене: «Це світобачення, що проявляється в мові, розглядаючи чоловічий елемент як первинний, а жіночий – як похідний, суперечить логіці та почуттю справедливості» [3, с. 136]. Наведене висловлювання видатного лінгвіста розглядається прихильниками феміністичної лінгвістики як методологічне обґрунтування необхідності пошуку та виправлення «мовних несправедливостей».

В термінологічну базу гендерології також увійшло поняття «гендерний стереотип», тобто певне, часто неусвідомлене уявлення про ознаки представників різної статі, що формує у свідомості індивіда статево-обумовлені поведінкові правила та настанови. На поведінку й спілкування жінок і чоловіків істотно впливають два чинники: психофізіологічні особливості статей та гендерні стереотипи – механізми, що забезпечують закріплення і трансляцію гендерних ролей від покоління до покоління [7].

Гендерний стереотип (від англ. gender – рід) є окремим випадком стереотипу, що відбиває культурно і соціально зумовлені думки та очікування про ознаки, характеристики і норми поведінки представників обох статей. Гендерні стереотипи потребують тривалого періоду для свого формування, і є характерними для певної етнічної спільності. Їм властиво зм'якшуватися відповідно до певної епохи і тих норм і принципів, які існують в цей період.

Гендерні стереотипи функціонують в мові, а також впливають на формування міжособистісної комунікації. Наприклад, в українській мові гендерно-маркована лексика, особливо назви професій, таких як міністерка, директорка, лікарка для багатьох має пейоративну конотацію, тобто передає нав'язане уявлення, ніби фемінітиви принижують суспільний статус лише самою своєю апеляцією до жінки.

Хоча біологічна стать дається людині від народження, психологічне усвідомлення власної статевої належності – **гендерна ідентичність** – є результатом складного процесу, що поєднує онтогенез, гендерну соціалізацію та розвиток самосвідомості [4, с. 562–605]. Гендерна ідентичність – це сукупність соціокультурних норм і стереотипів поведінки, характерних для представників певної статі у відповідній суспільно-історичній та соціокультурній ситуації [7].

Гендерна ідентичність повинна передбачати наявність вибору в людини, тобто не виключати можливості відношення себе до іншої категорії. Йдеться про те, що загальнообумовлене визначення особистісної ідентичності є набором певних характеристик, які відрізняють одну людину від іншої, а соціальної ідентичності – є результатом усвідомлення своєї групової приналежності з прийняттям типових для цієї групи рис [2, с. 328–329].

У сучасному суспільстві гендерні стереотипи виступають як певні культурні, загальноприйняті норми. Інтенсивне інформування про ці норми змушує людину підкорюватися стереотипам. Дія цього інформативного тиску полягає у людському прагненні відповідати гендерним ролям для того, щоб отримати всезагальне схвалення і сприйняття особистості як частини соціуму [6, с. 1].

Гендерна роль – це вид соціальної ролі, яка передбачає певні норми поведінки, що очікується від людини відповідно до її статі. На основі гендерних стереотипів гендерна роль починає формуватися з раннього дитинства, а у процесі соціалізації означає засвоєння пануючих в даному культурному середовищі уявлень про правильну поведінку, розподіл здібностей і обов'язків тощо. Результатом такої соціалізації прийнято вважати освоєння індивідом певної соціальної ролі.

З метою встановлення особливостей функціонування лінгвістичних засобів формування гендерної ідентичності, гендерних ролей та гендерних стереотипів в американській дитячій літературі було створено корпус Adventures of Tom Sawyer (ATS) з англійської (оригінальної) та україномовної версії (перекладу) повісті Марка Твена «Пригоди Тома Соєра», які утворили два підкорпуси відповідно.

Англійський підкорпус ATS складається з 76104 токенів (word token), а його український варіант має 58521 токенів, що на 17583 менший. За допомогою програми AntConc також було проведено інші кількісні підрахунки вживання гендерно-маркованої та іншої лексики, яка вживається автором та перекладачем для опису персонажів.

Для цього було застосовано наступні функції програми AntConc:

- keyness – ключові слова в корпусі в порівнянні із загальною мовним національним корпусом (було взято літературний підкорпус Браунівського корпусу);
- concordance – визначення ключових слів в контексті;
- distribution – виявлення розподілу зазначених слів у тексті;
- concordance plot – визначення щільності використання цих слів;
- frequency – частотність вживання слів;
- collocates – дослідження загального «оточення» слова в контексті;
- clusters – виявлення кластерів (послідовності слів), що використовуються з обраними словами.

У текстах англійською та українською мовами було проаналізовано частотність використання іменників, що називають осіб певної статі (див. таблиця 1). Іменники чоловічого роду переважають в обох текстах, тому що це твір про пригоди хлопців та майже всі персонажі чоловічої статі.

Таблиця 1

Частотність вживання іменників, що називають персонажів

Іменник чоловічого роду	Підрахунки		Іменник жіночого роду
Man	62	3	Woman
Boy	134	37	Girl
Чоловік	7	1	Жінка
Хлопець/ хлопчик	57/3	2/27	Дівчина/ дівчинка

Цікаво, що у перекладі українською зменшувально-ласкаві форми жіночої статті (*дівчина* :: *дівчинка* – 2::27) пропорційно значно переважають такі форми чоловічої статі (*хлопець* :: *хлопчик* 57::3), тобто очевидна гендерно-маркована інтерпретація у перекладі, що є одним із засобів відображення гендерних стереотипів стосовно слабкої та м'якої жінки та сильного та впевненого чоловіка і відповідного формування гендерної ідентичності у читачів.

Історія Тома Сойера є «хлопчачою» історією, тому кількісні співвідношення чоловічих і жіночих займенників і іменників є передбачуваною (таблиця 2). В англійському варіанті переважають всі подані нижче займенники чоловічого роду, відповідно чоловічих гендерних ролей більше, ніж жіночих. Тому текст є андроцентричного характеру.

Аналізуючи текст українською мовою бачимо, що займенників жіночого роду менше. Жіночим персонажам відводиться другорядна, незначуща роль.

Таблиця 2

Частотність використання гендерно-маркованих займенників

Займенник чоловічого роду	Підрахунки		Займенник жіночого роду
Він	859	280	Вона
Його, йому	694	235	Її, їй
Ньому, ним	66	32	Ній, нею
Не	1259	404	She
His/him	1253	285	Her

Текст оригіналу більш насичений гендерно-маркованими займенниками, ніж текст перекладу, оскільки в українській мові для опису дій чи станів персонажів застосовуються також і безособові речення. Щільність (Concordance plot) використання особових займенників показує, що вони в текстах обома мовами розподілені неоднаково: «*він*» / «*he*» повторюються надзвичайно часто протягом усього тексту, де описується життя головного персонажа Тома Сойера, який потрапляє в різні ризиковані та пригодницькі ситуації, а «*вона*» і «*she*» лише на початку та в середині, що обумовлено сюжетом твору. У тексті також чимало інших персонажів, проте майже всі вони чоловіки: вчитель, лікар, друзі Тома (Джо Гарпер і Гекльберрі Фінн).

Дослідження частин тексту (Concordance plot) показало, що слова «*хлопець*», «*boy*» повторюються частіше на початку та всередині тексту, а «*чоловік*», «*man*» в кінці. Іменники «*дівчина*», «*girl*» виникає найчастіше на початку, а «*жінка*», «*woman*» – в кінці. Це спричинено тим, що на початку тексту автор нас знайомить з головним героєм, описує його життя, друзів-однолітків, а в кінці твору йдеться про пригоди Тома Сойера, в яких фігурують персонажі набагато старші за нього (індіанець Джо, удова Дуглас, суддя Тетчер).

Під час дослідження гендерно-маркованої лексики було також зроблено аналіз формування гендерних особливостей персонажів різної статі, разом з характеристикою та порівнянням чоловічих та жіночих ролей в тексті.

Займенники «*she*», «*her*» сполучаються з 365 кластерами у тексті англійською мовою та «*вона*», «*її*», «*їй*» має 378 кластерів в тексті українською мовою. В обох варіантах такі займенники мають типову, очікувану, нормативно визначену поведінку жіночих персонажів. Дієслова, що з ними поєднуються, мають здебільшого позитивне значення та виражають розумову діяльність, почуття, опис зовнішності: «*she*» – *cry, run, knew, forgot, began, felt, calculated, found, loved, hit*; прикметники: *cunning, happy, grieving*; «*her*» – *face, voice, heart, eyes, ears, child, arms, house*. У перекладі українською мовою дієслова з тексту оригіналу частково передані: «*вона*» – *крикнула, побігла, знала, почала, відчула, забула, помітила, відштовхнула*; «*їй*» – *кортіло, довелося, хотілося, шкода, набридло*; «*її*» – *обличчя, голос, очі, руки, дитина, будинок* (див. рисунок 1). Усі подані слова, що сполучаються із займенниками, виражають типові стереотипні уявлення про жінок, а саме емоційність та сенситивність.

Цікавими видаються особливості сполучуваності обраних займенників. В англійському тексті кількість кластерів до займенників «*he*», «*his*», «*him*» – 389. Такі займенники переважно сполучаються з дієсловами активного стану, що виражають бажання, наміри та спонукання до дій: «*he*» – *tried, wanted, remembered, lied, listened, wished*; прикметники: *murderous, smiled, angry, happy, alone*; «*him*» – *looking after, gave, hate, persuaded, found, admired*. Обрано типові риси зовнішності для опису чоловічих персонажів: «*his*» – *arms, chin, nose, voice, ears, body, legs*;

В українському варіанті кількість кластерів до відповідного займенника – 494. «*Він*» поєднується в тексті з активними дієсловами, що також виражають волевиявлення та бажання: *намагався, хотів, пам'ятав, почув, збрехав, бажав* та прикметниками: *усміхнений, зловісний, злий, щасливий, самотній*; «*йому*» – *пощастило, хочеться*. Для опису зовнішності обрано такі ж самі слова як в англійському варіанті, вони допомагають розкрити персонажів та характеризувати їх як сильних та мужніх, які характеризують чоловічих персонажів за типовими ознаками маскуліності: «*його*» – *руки, підборіддя, ноги, голос, тіло*. В тексті збережена панівна чоловіча гендерна роль.

Іменник «*girl*» має 37 кластерів та сполучується із дієсловами: *shuddered, stopped, glanced, refused* та іншими. Слово «*boy*» має на 52 кластера більше та сполучається з: *began, worked, snatched, stole, took, turned, wondered*. Український текст має незначну відмінність в отриманих числах: «*дівчина*» має лише 2 кластери, що включають дієслова *змінила* та *розмовляла*; «*дівчинка*» – 27 кластерів, а відповідно і більше сполучуваних слів: *почала, погодилась, пролетіла, заплакала, вдавала*.

Проаналізувавши слова «*хлопець*» – 57 та «*хлопчик*» – 3 виявилось, що перше використовується частіше. Слово «*хлопець*» поєднується з дієсловами: *відповів, ганяв, занувся, крутився, зніжковів* та одним прикметником: *розумний*. Однак, слово «*хлопчик*» має лише два кластери: *крихтливий та бідний*, що описують його зовнішність та вказують на соціальний статус.

В основному слова «*дівчинка*» та «*хлопчик*» відрізняються тим, що вказують на вік або

Total No. of Cluster Types 365				Clusters Results 1			
Rank	Freq	Range	Cluster	Rank	Freq	Range	Cluster
1	49	1	she was	207	1	1	вона, звичайно
2	27	1	she had	208	1	1	вона, здавалося
3	23	1	she would	209	1	1	вона, коли
4	15	1	she said	210	1	1	вона, по
5	13	1	she'd	211	1	1	вона, подібно
6	10	1	her face	212	1	1	вона, правда
7	9	1	her and	213	1	1	вона, сама
8	9	1	she could	214	1	1	вона, справді
9	8	1	her head	215	1	1	вона, що
10	8	1	her to	216	1	1	вона, як
11	7	1	she did	217	1	1	вона,— у
12	7	1	she'll	218	1	1	вона. веселе
13	7	1	she's	219	1	1	вона. тепер
14	6	1	her hand	220	1	1	вона. том
15	6	1	her heart	221	1	1	вона. хай
16	6	1	she began	222	1	1	вона? та
17	6	1	she put	223	1	1	вона? том
18	5	1	her with	224	1	1	їй байдуже
19	5	1	her, and	225	1	1	їй вдячний
20	5	1	she went	226	1	1	їй добра
21	5	1	she wouldn	227	1	1	їй довелося
22	4	1	her ear	228	1	1	їй дуже
23	4	1	her hands	229	1	1	їй знову
24	4	1	her mind	230	1	1	їй краще
25	4	1	her, but	231	1	1	їй ласки
26	4	1	she found				

Рис. 1. Кластери, що сполучаються з займенниками жіночого роду

Total No. of Cluster Types 998				Total No. of Cluster Types 575			
Rank	Freq	Range	Cluster	Rank	Freq	Range	Cluster
1	147	1	he was	69	2	1	йому заздрили
2	116	1	he had	70	2	1	йому набридло
3	59	1	he could	71	2	1	йому настрої
4	56	1	he said	72	2	1	йому ніколи
5	53	1	he would	73	2	1	йому про
6	34	1	he's	74	2	1	йому спокій
7	29	1	him to	75	2	1	йому хотілося
8	25	1	he did	76	2	1	йому цього
9	22	1	his aunt	77	2	1	йому, але
10	21	1	his head	78	2	1	йому, бо
11	21	1	his heart	79	2	1	йому, що
12	20	1	his face	80	1	1	він "зробить
13	18	1	he knew	81	1	1	він — чорт
14	18	1	him and	82	1	1	він — як
15	18	1	his eyes	83	1	1	він! сам
16	18	1	his hand	84	1	1	він, бувало
17	18	1	his own	85	1	1	він, будши
18	16	1	he got	86	1	1	він, бідний
19	16	1	he took	87	1	1	він, великий
20	15	1	he thought	88	1	1	він, загрожуючи
21	15	1	he'd	89	1	1	він, засинаючи
22	15	1	him, and	90	1	1	він, знаєш
23	14	1	he found	91	1	1	він, зітхаючи
24	14	1	he went	92	1	1	він, коли
25	14	1	him that	93	1	1	він, мимрячи

Рис. 2. Кількість кластерів, що сполучаються з займенниками чоловічого роду

зріст персонажів (крихітний хлопчик, маленька дівчинка).

Висновки і пропозиції. У статті окреслені значення основних понять: «гендер», «гендерна ідентичність», «гендерна роль», «стереотип», «андроцентризм». Проведено аналіз твору Марка Твена «Пригоди Тома Соєра» щодо гендерних ролей персонажів, де текст-оригіналу та перекладу є маскулітним, в ньому переважають чоловічі персонажі, яким надається головна роль.

У тексті чітко прослідковується гендерна ідентичність персонажів, автор розмежує та від-

окремлює кожного, даючи їм типові чоловічі/жіночі імена; використовуючи відповідні гендерно-марковані займенники та іменники.

Жіночі персонажі відіграють незначну роль в тексті, вони надзвичайно вразливі, тендітні та емоційні, де на противагу їм сміливі бешкетники, шукачі пригод – хлопці.

Відповідно кожен герой відіграє створену та підбрану для нього роль, що була виділена за допомогою кластерів та колокатів. Однак, проведене дослідження не є повністю завершеним і потребує подальшої наукової роботи.

Список літератури:

1. Жуковська В.В. Вступ до корпусної лінгвістики : навчальний посібник. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 140 с.
2. Кубриченко Т.В. Ідентичність особистості у гендерному вимірі. *Науковий Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія : Психологічна*. 2012. Вип. 2(2). С. 323–331.
3. Коваль В.И. Язык и текст в аспекте гендерной лингвистики. Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2006. С. 220.
4. Кон И. Мужские исследования: меняющиеся мужчины в изменяющемся мире. Введение в гендерные исследования. Санкт-Петербург : Алетейя, 2001. С. 562–605.
5. Лакофф Дж. Женщины, огонь и опасные вещи : Что категории языка говорят нам о мышлении. Пер. с англ. И.Б. Шатуновского. Москва : Языки славянской культуры, 2004. 792 с.
6. Маслова Ю.П. Мовна репрезентація гендеру. URL: <http://www.sciencegate.ch/home/>
7. Ткачик О.В. Гендерні стереотипи в англomовному фольклорі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 10.02.04. Київ, 2008. 19 с.
8. Шилова Е.Э. Гендер как инновационный научный и философский дискурс. *Вестник МГИМО Университета*. 2013. № 1(28). С. 148–152.

References:

1. Zhykovska, V.V. (2013) *Vstup do korpusnoi linhvistyky navchalnyi posibnyk* [Introduction to Corpus Linguistics: course textbook]. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University, pp. 1–38. (in Ukrainian)
2. Kubrychenko, T.V. (2012). Identitychnist osobystosti u hendernomu vymiri [Identity of the person in the gender dimension]. *Science Journal of Lviv State University of Internal Affairs: Psychology Series*, vol. 2(2), pp. 323–331. (in Ukrainian)
3. Koval, V.I. (2006). *Yazyk i tekst v aspekte gendernoy lingvistiki* [Language and Text in the Aspect of Gender Linguistics]. Homel: HSU n.a. F. Skoryny, p. 220. (in Russian)
4. Kon, I. (2001). *Muzhskiye issledovaniya: menyayushchiesya muzhchiny v izmenyayushchemsya mire. Vvedeniye v gendernyye issledovaniya* [Male studies: men are changing in a changing world. Introduction to gender studies]. Sankt-Peterburg: Aleteia, pp. 562–605. (in Russian)
5. Lakoff, G. (2004). *Zhenshchiny, ogon i opasnyye veshchi: Chto kategorii yazyka govoryat nam o myishlenii* [Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind]. Moscow: Languages of Slavic culture, University of Chicago Press, 792 p. (in Russian)
6. Maslova, Yu.P. *Movna Rerezentatsiia Henderu* [Linguistic representation of gender]. Available at: <http://www.sciencegate.ch/home/> (in Ukrainian)
7. Tkachyk, O.V. (2008). *Henderni stereotypy v anhlomovnomu folklori* [Gender stereotypes in English-speaking folklore]. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. (in Ukrainian)
8. Shilova, Ye.E. (2013). Gender kak innovatsionnyy nauchnyy i filosofskiy diskurs [Gender as an innovative scientific and philosophical discourse]. *Scientific Journal of MGIMO Universit*, no. 1(28), pp. 148–152. (in Russian)